

Euskadiko ekonomia birkokatze gakoak¹

PROPOSAMENAK ETA ALDARRIKAPENAK

Aurrez laburki aztertutako testuinguruaren ondoren, egungo sistema ekonomiko kapitalista sakonki eraldatu behar dela ondoriozta dezakegu, bidegabea delako, bortitza, elkartasunik gabea, patriarkala, antidemokratikoa eta jasanezina.

Eta adierazi behar da aipatutako aldaketa desiragarria dela (desioek bultzada etiko eta ideologikoekin zerikusia dute, bizitzaren hobekuntza eskuratu nahi baitute); beharrezkoa dela (ingurumen jasangarritasuna, soziala... finean, bizitzarena, lehendabizikoz kolokan baitago); eta posible dela (subjektu eraldatzaile izanez, pertsonak, erakundeak eta komunitateak ahal gure ekintza kultural, sozial eta politikoen bidez posible dugu).

Bestetik, ekonomia kritikoak deiturikotik, ekarpen teoriko eta praktikoa ezberdinekin kontaktzen dugu; nola korrante klasiko sozialista eta libertarioena, demokrazia ekonomikoa eta ekonomia parte hartzailea bezalako ikuspegi moderno eta ekletikoena, ongi bizitzaren paradigma; hala berrienak diren ekonomia feminista, ekologikoa eta soziala... Momentuz, post-kapitalista gisa soilik izendatu dezakegun ekonomiara eraldaketa orientatzen lagun dezaketen ekarpenak.

Transformazio beharrezko hau ekonomiaren eta prozesu sozial, politiko eta kultural guztien bizitza erdigunean jartzetik igarotzen da (edo atal honen sarreran deskribatu dugun bezala birkokatzetik). Bizitza erdigunean jartzeak bizitzak zaintzea (eta autozaintza) suposatzen du, bizitzaek pena merezi izateko, eta gure eskura dauden baliabide guztiak artikulatzeko, zorientasun eskubidea betetzeko. Zainketak aitortu eta baloratu behar ditugu, afektuak eta emozioak, berauen kudeaketa modu erantzukide batean asumitu behar delarik.

Ondorioz, beharrezkoa da ikuspegi aldaketa bat, lehentasunena. Bizitza estilo aldaketa bat, izatea aldarrikatzea edukitzearen aurrean, etorkizuneko belaunaldiak desazkunde arduratsua bultzatzea planetaren aukerekin bateragarria ez den hazkunde mugagabearen ordez, aberastasunaren banaketa bidezkoa egitea metatu beharrean. Harremanen eta praktika politiko, ekonomiko, sozial eta kulturalen eraikuntzan oinarritutako apustua da, pertsona, natura eta animalien artean errespetagarriak, bidezkoak eta solidarioak izan daitezen.

Halako eredu batean, indibidualismoa desterratzea eta pertsona bakoitzak gainontzekoekin eta naturarekin duen garrantzia finkatzea halabeharrezkoa da aniztasuna bermatzen duen eraikuntza prozesu kolektibo batean. Bizitzaren mantenua bermatzen duena.

Praktika ekonomikoen alorrean, bizitza erdigunean jartzeak horizontaltasuna eta parte hartzearen aldeko apustua egitea, erantzukide eta partekatua den talde lana, gaitasunetara egokitutako funtzio banaketa ez sexista, bizitzaren gainontzeko esferekin bateragarriak diren lan orduak, emozio eta afektuen presentzia harreman laboraletan, finean, pertsonen kudeaketa ez patriarkala egitea dakar.

¹ Ardatz hau REAS Euskadik landua izan da, ESK Sindikatua, Setem Hego Haizea eta Emaús Fundazio Sozialarekin parte hartzearekin.

Maila politiko eta estrategikoko aldarrikapenak

Produzitzeko, komertzializatzeko eta kontsumitzeko modu berri baterantz trantsizio politikoa gidatu beharko luketen ideia-ingar batzuk adieraz ditzakegu:

- Pertsonen, ongi komunaren eta ingurumenaren jasangarritasunaren zerbitzurako baliabide bihurtuko den ekonomia berri bat aintzat hartzea.
- Existentziarako eskubidea ezartzeko beharrezkoa den bidea egitea paradigma sozial berri gisa, beharrezkoa den materialaren hornidura bermatuz baldintza gabe.
- Ekonomia desinteresatu baten aldeko apustua, ez irabazi asmoan eskusiboki oinarritua. Komertzio librean tratatzen direnak bezalako erremintak ez babestea, kapital transnazionalaren interesei mesede egitean zentratua, lan eskubideak, ingurumenaren babesa eta herrien burujabetza, besteak beste, urritzearen kontura.
- Erabaki eta praktika ekonomikoen alorrean parte hartzerako, autogestiorako eta burujabetzarako eskubide eta praktika, nola maila pertsonalean hala kolektiboan (erakundeak, komunitateak eta estatudun edo estatu gabeak diren herriak/nazioak)
- Efizientzia ekonomikoaren gako gisa kooperazioaren aitortza.
- Jarduera ekonomiko demokratikoaren aldeko apustua, eta beraz, inklusiboa: ez eskusiboa, ezta bazterketa sortzailea ere.
- Ondasun komunaren defentsa, baita bere kudeaketa eta erabileraren demokratizazioa ere, edozein produkzio, garapen edo irabazi pribaturen defentsaren gainetik.
- Jarduera ekonomikoen garapenean aniztasuna sustatzea (kulturala, etnikoa, linguistikoa, sexuala, funtzionala eta biodibertsitatea berarena).
- Guzti hori, bizitzaren jasangarritasunarekin lotutako prozesuen mantenu eta lehenespenetik.

Ekonomia berri baterako printzipio estrategiko hauetatik, uste dugu badirela identifikatu ditzakegun azentu politiko batzuk ekonomia pertsonen, ondare komunaren eta bizitzaren jasangarritasunaren zerbitzura egongo den eremu batzuk sustatzeko. Gizarte bidezkoagoak, inklusiboagoak, sozialagoak eta ingurumen aldetik jasangarriagoak eraikitzeko norabidean bere garapen eredia birdefinituko duten eremuak.

a. Ondare komunen zerbitzura kudeaketa instituzional bat garatzea

Instituzioek, haien kudeaketa propioaren baitan eta dituzten erreminta propioekin, ondare komunen irizpideetan oinarritutako neurriak hartu behar dituzte:

- Planetaren gaitasunetara egokitutako kudeaketa publiko egokia
- Politika publikoen identifikazioan, kudeaketan eta ebaluazioan herritarrek eta erakunde sozialek parte hartu ahalko duten espazioak sustatzea.
- Kudeaketa ekonomikoaren auditoria publiko eta parte hartzaileak egitea eta kontrol eta gardentasun erremintak bermatzea.
- Aurrekontu publiko parte hartzaileen elaborazioa.
- Politikei buelta bat ematea eta teknika eta aurrekontuak indartzea, kohesio soziala bultzatzeko alorrak lehenetsiz: Oinarrizko Errenta Unibertsal eta baldintzarik gabea² edo Berdintasunezko Oinarrizko Errenta³ eskuratzeko bidea egitea, zerbitzu eta politika sozialak, berdintasun eta aniztasun politikak, etxebizitza, osasun publikoa, hezkuntza publikoa, eta abar.
- Instituzioek existentzia eskubidea bermatu behar dute eta berau baldintzarik gabe betetzea, beharrezkoak diren baliabide ekonomikoekin hornituz. Horretarako funtsezko erreminta dira Oinarrizko Errenta Unibertsala eta baldintzarik gabea zein Berdintasunezko Oinarrizko Errenta.
- Lan guztien banaketa politikoaren plan eraginkorra garatzea, enpleguen ordain sariei dedikatutako denbora murriztuz.
- Instituzioen aldetik sozialki arduratsuak diren erosketa publikoak egiteko neurriak garatzea, irizpide lokalak, sozialak, etikoak eta ingurumenarekikoak lehenetsiz zerbitzu zein erosketen kontratazio eta erosketetan.
- Erabilera baloreei mesede egitea aldaketaren aurrean, gutxiegi erabilitako landa lurretan eta hirietako espazioetan jarduera ekonomiko sozial eta komunitarioa garatzeko.
- Azalera handietarako espazioak mugatzea, baita kontsumoa sustatzen duen publizitaterakoa ere.
- Finantza etikoen kooperatiba sozialetan instituzio sozio gisa parte hartzea, eta ahal dela haien zerbitzuak erabiltzea banku konbentzionalena ordez.
- Energia berriztagarrien produkzio eta komertzializazioan dabilzan kooperatibetan instituzio sozio gisa parte hartzea, eta ahal dela haien zerbitzuak erabiltzea multinazionalena eta irabazi asmodun enpresa pribatuenaren ordez.
- Ikuspegi feminista eta bizitzaren jasangarritasunaren paradigma kudeaketa instituzionalaren eremuan zehar lerro bilakatzea.
- Pribatizazioak etetea eta pribatizatutako lan sektoreak berreskuratzea (garbiketa, eta abar). Enplegu publikoaren sorrera eta kalitatearen hobekuntza. Aldikako kontratazioetan iruzurra ezabatzea,

² Oinarrizko Errenta Unibertsala eta baldintza gabea estatuak ordaintzen duen diru-sarrera da, herritarren eskubide gisa, eskubide osoa duen kide orori edo jendartean bizi denari, ordain saririk gabe lan egin nahi duenari barne, aberatsa edo pobrea den kontuan hartu gabe, beste era batean esanda, bere errenta iturriekiko independenteki, eta norekin bizi denari garrantzirik eman gabe. Hitz gutxitan: oinarrizko errenta bat biztanleria guztiarentzako diru publikoaren esleipen baldintza gabea da.

³ Berdintasunezko Oinarrizko Errenta Balandreren proposamena da, Oinarrizko Errentaren printzipioetatik abiatuta jendarte antikapitalista eta ez heteropatriarkal baterako trantsiziorako erreminta bilakatzea nahi duena. Eskubide indibidual batez ariko ginake, unibertsala eta baldintza gabea, edozein pertsonak jasoko lukeena bere egoera administratibo, pertsonal zein sozialekiko independentziaz. Jasotako diruaren zati hazkor bat fondo batera bideratzea aurreikusten da ere, definitutako zerbitzu soziokomunitarioak eta kolektiboki zein demokratikoki kudeatuak finantzatzeko.

enpresak aldikako enplegua mugagabe bilakatzera behartuz eta azpikontratazioak mugatuz.

- Osasun laborala babesteko lana indartzea, baita langileen bizitza ere.
- Baldintza laboraletan berdintasuna bermatzea, genero, adin, ezintasun edo nazionalitate arrazoien diskriminazio guztiak ezabatuz.
- Aberastasunaren banaketarako tresna garrantzitsuenetako bat fiskalitatea da. Gure helburua norabide hori bultzatzea izan behar da, egungo errenta eta ondarearen banaketa ereduari aurre egingo dion errotiko aldaketa bilatuz, geroz eta desberdintasun gehiago sortzen baititu.
- Ondorengo eskubideen aitortza lege bidez ezartzea: menpekotasun egoera guztien aurrean kobertura, kalitatezko zerbitzu publiko batean artatuak izateko. 0-3 urte bitartean eskatzen diren plaza kopuru guztiei bide ematea sare publikoan. Alokairu sozialeko etxebizitzarako sarbide efektiboa, eta etxebizitza hutsen penalizazio fiskala.
- Sektorre publikoaren bultzada garapen ekonomiko eta sozialerako motore gisa. Horrek finantzaketa sistema publiko bat eskatzen du (banku publikoa), baita industria eta energian sektore publiko indartsua ere, eta gainontzeko politika sektorialak orientatzea.
- Politika ekonomiko eta sozialen diseinuan parte hartze soziala sustatzea, jendartearen iritzia kontuan hartuz gai garrantzitsuetan benetako kontsulta eta erreferendum erabakigarrien bidez (zergen erreforma, Abiadura Handiko Trena, Oinarrizko Errenta Unibertsala eta baldintza gabea...).
- Lan harreman eta babes sozialen marko propio bat sustatzea, enplegu, negoziazio kolektibo eta babes sozialaren alorrean legedia propio bat izateko; era honetan berau bere kasa bermatu ezin balitz beste neurri batzuen artean hauek onartzeko: lan jardunaren murrizketa, ordu extrak desagertzea, erretiroa aurreratzea, enplegu politika efizienteak garatzea, pentsioen sistema hobetzea eta soldatak duintzea.

b. Garapen alternatibo baterako ekonomia berri bat sustatzea

Beharrezkoa da lurralde bateko jardun ekonomikoaren eraldaketan eragiten saiatzea, jarduera hau birkokatuko duen ekintza zuzen edo zeharkakoen bidez, ekonomia berri bidezkoago eta solidarioago bateko irizpideak izango dituen orientabide.

- Sektorre handi kutsakor eta antisozialen birmoldatzerako eta birkokapenerako prozesu kolektibo eta demokratiko bat estutzea, enplegu berdeak eskaintzen dituen aukeretan zentratuz (bankua, energia, arropa, elikadura, automobilgintza, industria militarra...).
- Ekonomia sozialaren eta solidarioaren ehuna indartzea, eremu produktiboa eraldatuz balore alternatibodun kudeaketa eredu batetik, eta helburu sozial moduan enplegua sortuz. Horretarako ondorengo zerbitzu bereizgarriak garatzea:
 - Ekonomia sozial eta solidarioko enpresentzako guneak: lokalen esleipena, *coworking* espazioak, enpresa industrialdeak.... Edo espazio publikoak uztea merkatu sozialen azokak ospatzeko edo ekonomia sozial eta solidarioko beste jarduera batzuetarako.
 - Aholkularitza, formakuntza eta laguntza zerbitzua, inizatiba ekonomiko alternatiboetan enpresa berriak sortzeko eta ekonomia sozial eta solidarioaren formulapean beste batzuk birmoldatzeko.
 - Instituzioen parte hartzea abal eta laguntza finantzarioen fondoan sorkuntzan ekonomia sozialeko ekintzaileentzako, ekimen ekonomiko sozial eta solidarioetarako sustagarri fiskalen promozioa bezala.
 - Oso prekarizatutako sektoreak sendotzea ekonomia sozial eta solidarioetan enplegua bultzatzearen bitartez (zaintza eta menpekotasuna, hondakinen kudeaketa...).
 - Ekonomia sozial eta solidarioaren jarduera bultzatzea onura eta zerbitzu komunen kudeaketa komunitario eta kooperatiboaren promozio bidez.
- Tokiko ekonomiaren zirkuitua bultzatu eta sustatzea:
 - Ekonomia sozial eta solidarioko azoken promozioa.
 - Gertuko elikadura merkatuen berreskurapena eta promozioa.
 - Tokiko moneten sorkuntza eta sustapena.
 - Elkarlan kontsumoa, kooperatiboa, kolektiboa... berritzea babestea.
 - Txanpon gabeko elkartrukeen garapena sustatzea (denbora bankuak, truke merkatuak...).
 - Puntu garbieran truke zerbitzuak areagotzea.
- Ekonomia sozial eta solidarioarekin lotutako agente sozial zehatzen kanpainak gauzatzea herritarren sentsibilizazio eta kontzientziatorako, haien alternatiben hedapena onartuko duena eta paradigma ekonomikoan aldaketa baten beharra sentikortuko duena:
 - Merkatu sozial eta kontsumo arduratsuaren promozio kanpainak.
 - Finantza etiko eta solidarioen inguruko promozio eta sentsibilizazioa.
 - Kontsumo kooperatiben promozio kanpainak (energia, elikadura, osasuna, zerbitzuak...).
 - Instituzioetako teknikari eta politikoak ekonomia solidarioaren inguruan formatu eta sentsibilizatzea, eta politika publikoen sustapenerako gidak sortzea.

- Lurraldeko proiektu eta ekonomia solidarioaren ekintzaileen egitasmoak mapetan biltzea.
- Sektore zehatzetarako sentsibilizazio kanpaina espezifikokoak: hezkuntza alorrerako, auzoko mugimendurako, kontsumitzaileen elkarteetarako, emakume elkarteetarako, elkarten ehunerako...

Bestetik, kezka nagusietako bat lan zentroetan ekintza sindikal baten diseinua nola borroka daitekeen da, ideia berriak modelatzen joateko, garapen alternatiborako ekonomia berri bat sustatuko duena.

Negoziaketa kolektiboak, eta zehazki ordain-sariak, aberastasunaren banaketaren erreminta nagusietako bat izaten jarraitzen du. Baina lan zentroetan beste inizatiba batzuk har daitezke:

- Genero berdintasunaren aldeko borroka lehentasuntzat hartzea,
- Kaltetuenak diren kolektibo laboralak aurretik jartzea.
- Kalitatezko enplegua sortzeko borrokatzea, iraunkorra eta bizitzeko beharrak asetzera orientatua.
- Helburua desiragarria ez denean (armak adibidez) langile talde propioak inplikatzeko produkzioaren eraldaketan, egiteko moduagatik (energiaren gehiegizko erabilera), arriskuagatik (energia nuklearra), gainbeheran dauden oinarrizko materialak erabiltzeagatik (petrolio birfindegiak)

Batzuetan, soldatak oinarrizko beharrei erantzutea onartzen duenean, berau Kontsumo Prezioaren Indizearen gaintik egotea ezin da izan gure aldarrikapen nagusia negoziazio kolektiboan, gure lan eskubideak hobetzea baizik, enplegua sortzea, eta abar.

Soldaten ezberdintasunari heldu behar zaio, igoera linealari edo soldatei goitik zein behetik mugatzeari.

Bizitza kalitatea zer denari buruz hausnartzea, kontsumotik askatzeko beharra, eta hau bezala, neurrigabeko kontsumotik, negoziaketa kolektiboaren eta borrokaren aurrean, orokorrean, ahul egiten baikaitu.

c. Gure lurraren zaintza sustatzea eta ingurumenaren jasangarritasuna

Ekonomia solidarioak bizitzaren jasangarritasuna jarduera ekonomikoaren erdigunean kokatuko duen paradigma aldaketa proposatzen du.

Horrek, beste aspektu batzuen artean, trantsizio ekimenen sustapena barnebiltzen du, eta ingurumenaren eta lurraren zainketa zein landa eremuaren jasangarritasunarena oinarritutako politika publikoen garapena:

- Ingurumen heziketa programak sustatzea.
- Kontsumoaren urritzea eta erabilera energetikoaren efizientzia sustatzea, baita burujabetza energetikoa ere.
- 0 Hondakinen kudeaketa politika egokitzea, besteak beste, neurri hauek izango dituenak:
 - Bilketa politiko exigigarriagoetara jotzea, hondakinen murrizketa, berrerabilpena eta birziklapena handituz.
 - Ekonomia sozial eta solidarioen enpresak lehenestea hondakinen kudeaketa eremuan.
- Uraren kultura berriaren paradigma oinarri gisa asumitzea bere kudeaketa publikorako.
- Lurraldearen kustodia eta babesak sustatzea:
 - Panen erremintak eta planifikaziorako tresnak erabiltzea, lurraren erabileran eredu jasangarriago bat eta espekulaziorik eza oinarri izango duena.
 - Basoen kudeaketa egokia eta ekosistemak balioan jartzea.
 - Herriko ondare komunen promozio eta zainketa: ortu komunitarioak, gerriko berdeak...
- Abeltzaintza jarduerak berreskuratzeko lur bankuak sortzea.
- Produktu ekologiko, gertuko eta bidezko merkaturatuen banaketa, komertzializazioa eta kontsumoa sustatuko dituzten politikak bultzatzea.